

МКЧХ

Зниклі безвісти та їхні сім'ї

У ситуаціях збройних конфліктів та інших ситуаціях насильства, що не пов'язані зі збройними конфліктами, безліч людей зазнає надмірних страждань, коли зникає хтось із членів їхньої родини, і робить відчайдушні спроби розшукати його. Жити в очікуванні новин про долю й місцезнаходження зниклої людини – означає постійно жити в стані невизначеності. Такий стан не дозволяє провести повною мірою всі належні жалобні ритуали й не дає підстав для того, щоб припинити сподіватися на диво. Така невизначеність має серйозні психологічні й емоційні наслідки. Із нею також можуть бути пов'язані правові, адміністративні, соціальні й економічні труднощі. Глибокі рани, завдані зникненням рідної людини, продовжують псувати відносини як між спільнотами, так і між народами, іноді упродовж десятиліть. Міжнародне гуманітарне право (МГП) і міжнародне право прав людини (МППЛ) відстоюють право родичів зниклих безвісти осіб знати про долю й місцезнаходження своїх близьких. Тому держави повинні робити все можливе для запобігання зникненню людей, для розшуку зниклих безвісти й вирішення питань, пов'язаних із наслідками таких подій. Відповідно до свого мандату, отриманого від міжнародної спільноти, Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ) намагається вжити заходів до того, щоб люди не зникали під час збройних конфліктів та інших ситуацій насильства, що не є збройними конфліктами, а також веде роботу щодо з'ясування долі й місцезнаходження осіб, які вважаються зниклими безвісти.

Хто вважається зниклим безвісти?

Міжнародне право не дає правового визначення того, хто є зниклим безвісти. Проте мається на увазі, що зниклою безвісти особою є «людина, місцезнаходження якої невідоме її родичам та/або яка на підставі достовірної інформації та відповідно до національного законодавства оголошена особою, зниклою безвісти, у зв'язку з міжнародним або неміжнародним збройним конфліктом, ситуацією насильства або заворушень всередині країни, стихійними лихами або будь-якою іншою ситуацією, коли може знадобитися втручання компетентного державного органа»¹.

Обставини, за яких трапляються зникнення, бувають дуже різними. Наприклад, збройні конфлікти можуть призвести до масових переміщень населення, внаслідок чого багато мігрантів, біженців і осіб, переміщених

усередині країни, зникає безвісти, оскільки вони бояться контактувати зі своїми сім'ями або не мають засобів зв'язку. Особи зі складу збройних сил або організованих збройних груп можуть зникнути безвісти під час військових дій. Жертви, тіла яких були покинуті, поспіхом поховані або знищені до впізнання і без інформування сімей, також можуть вважатися зниклими безвісти. Так само як і люди, яких було захоплено, затримано чи викрадено, і які утримуються в таємних місцях або в умовах, коли немає зв'язку із зовнішнім світом.

У 2006 р. в тексті Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, у першому документі, присвяченому цьому питанню, використовується термін «зникла особа» і дається його вузьке визначення. У Статті 2 особливим чином визначаються особи, зниклі безвісти внаслідок таких дій як «арешт, затримання, викрадення чи позбавлення волі в будь-якій іншій формі представниками держави чи особами або групами осіб, які діють з дозволу, за підтримки чи за

згодою держави, при подальшій відмові визнати факт позбавлення волі або приховування даних про долю чи місцезнаходження зниклої особи, унаслідок чого цю особу залишено без захисту закону».

Захист зниклих безвісти та їхніх сімей

Як МГП, зокрема, Женевські конвенції 1949 року (ЖК I-IV) і Додаткові протоколи до них 1977 р. (ДП I і II), а також звичаєве МГП, так і МППЛ прагнуть не допускати безвісного зникнення людей.

Ці дві галузі права породжують два зобов'язання, які держави та сторони у збройному конфлікті мають виконувати. Йдеться про зобов'язання з'ясувати долю й місцезнаходження зниклих безвісти й зобов'язання вживати заходів щодо запобігання випадкам безвісного зникнення. Перше також передбачає забезпечення дотримання права на отримання інформації про долю й місцезнаходження

¹ Див. МКЧХ, «Guiding principles/model law on the missing», *The Domestic*

implementation of International Humanitarian Law: A Manual, Annex IV

<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/publication/pdvd40.htm>

родичів. До того, держави мають забезпечувати прийняття внутрішньодержавних заходів щодо захисту персональних даних, забезпечувати задоволення потреб сімей осіб, зниклих безвісти, а також здійснювати впізнання останків і роботу з ними.

Зобов'язання щодо з'ясування долі і встановлення місцезнаходження зниклих безвісти.

Відповідно до норм міжнародного гуманітарного права:

Женевські конвенції та Додаткові протоколи до них прагнуть не допускати безвісних зниклень людей.

У ситуаціях міжнародних збройних конфліктів сторони в конфлікті мають вживати всіх можливих заходів для з'ясування долі та встановлення місцезнаходження зниклих безвісти (ЖК I, ст. 16-17; ЖК II, ст. 19-20; ЖК III, ст. 122-124; ЖК IV, ст. 136-141; ДП I, ст. 32-33), а також розшуку, вилучення та впізнання останків (ЖК I, ст. 15-17; ЖК II, ст. 18-20; ЖК III, ст. 120-121; ЖК IV, ст. 16; ДП I, ст. 33-34; ДП II, ст. 8).

Що стосується ситуацій неміжнародних збройних конфліктів, ст. 3, спільна для чотирьох Женевських конвенцій (загальна стаття 3), не містить конкретних положень, що стосуються осіб, зниклих безвісти. Проте щодо них застосовується загальний захист, що надається особам, які не беруть безпосередньої участі або припинили брати участь у військових діях. Зокрема, з ними «поводяться за будь-яких обставин гуманно» і вони користуються захистом від дій, заборонених загальною статтею 3(a), (b), (c) та (d).

Стаття 8 ДП II вимагає, щоб виконувалось таке: «У всіх випадках, коли це дозволяють обставини, й особливо після бою, невідкладно вживаються всі

можливі заходи для того, щоб розшукати (...) загиблих та захистити їх від пограбування (...) та належним чином їх поховати».

Відповідно до норм 112, 116 і 117 дослідження МКЧХ «Звичаєве міжнародне гуманітарне право»², кожна сторона в конфлікті має вживати всіх практично можливих заходів для того, щоб з'ясувати долю осіб, зниклих безвісти, а також для розшуку, збирання, впізнання й евакуації трупів. Ці норми застосовуються як щодо міжнародних, так і неміжнародних збройних конфліктів.

Відповідно до міжнародного права прав людини:

Різні договори в галузі МППЛ стосуються запобігання насильницьким зникненням і захисту від них (наприклад, Міжамериканська конвенція про насильницьке зникнення людей). Проте Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зниклень стала першим універсальним договором, у якому були визначені конкретні зобов'язання держав-учасниць. Зокрема, Конвенція передбачає, що:

- кожна держава-учасниця вживає всіх належних заходів для розшуку, встановлення та звільнення зниклих осіб, а у разі смерті – встановлення місцезнаходження, забезпечення поваги й повернення їхніх останків (ст. 24);
- кожна держава-учасниця вживає відповідних заходів для розслідування дій, пов'язаних із насильницькими зникненнями, а також для здійснення правосуддя над особами, відповідальними за такі дії.

Право знати правду

Відповідно до норм МПП I і МППЛ зобов'язання щодо з'ясування долі та встановлення місцезнаходження зниклих безвісти передбачає дотримання права родичів знати правду про долю близьких, які

зникли безвісти, їхнє місцезнаходження або обставини та причини їхньої смерті (ДП I, ст. 32; Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зниклень, ст. 24). Це право має прямо визнаватися за кожним членом сім'ї. Щодо цього права держави мають вживати відповідних заходів із метою розслідування випадків зниклень та інформування сімей про хід такої роботи.

До того, незалежно від застосовної правової бази, такі види діяльності як розшук місць поховань та ексгумація останків є важливою складовою роботи зі з'ясування долі й місцезнаходження зниклих безвісти. Зокрема, вилучення та впізнання останків зниклих безвісти дало б можливість родичам належним чином їх поховати, провести релігійні обряди та відповідні до такого випадку церемонії з урахуванням їхньої культури, впоратися з тягарем минулого.

Зобов'язання вживати заходів щодо запобігання випадкам безвісного зникнення.

Мають бути прийняті практичні заходи загального характеру з метою зниження ймовірності безвісного зникнення. Зокрема, держави мають:

- встановити чітку командну ієрархію в збройних силах і силах безпеки для забезпечення ефективного контролю;
- спростити адміністративну процедуру отримання документів, що посвідчують особу;
- провести реєстрацію всіх осіб, які стикаються з загрозою зникнення;
- здійснювати реєстрацію смерті й видавати відповідні свідоцтва;
- прийняти адміністративні правила і норми, які відповідають міжнародно визаним стандартам затримання, тримання під вартою, тюремного

² Жан-Марі Хенкертс і Луїза Досвальд-Бек, «Звичаєве міжнародне

гуманітарне право», том I: Норми, МКЧХ 2006 р.

<https://www.icrc.org/rus/resources/documents/publication/pcustom.htm>

ув'язнення й інших випадків позбавлення волі;

- здійснювати взаємодію один з одним із метою обміну відповідною інформацією про осіб, для яких існує ризик зникнення.

До цього необхідно керуватися такими конкретними заходами:

Відповідно до норм міжнародного гуманітарного права:

- видати особам, які входять до складу збройних сил або груп, засоби впізнання, зокрема посвідчення особи й розпізнавальні медальйони [ЖК I, ст. 16(f), 39-41, Додаток II; ЖК II, ст. 19(f), 41-42, Додаток I; ЖК III, ст. 4(a), 17, 70, Додаток IV; ДП I, ст. 18(1), 67(1)(c), Додаток I (ст. 15)];
- створити Довідкове бюро та Службу реєстрації могил (ЖК III, ст. 120 і 122-124; ЖК IV, ст. 136);
- забезпечити обмін новинами й повідомленнями між особами зі складу збройних сил або груп, іншими особами, позбавленими волі у зв'язку зі збройним конфліктом, і їхніми сім'ями (ЖК III, ст. 70-71; ЖК IV, ст. 25, 106-107; ДП II, ст. 5(2); «Звичаєве міжнародне гуманітарне право», норми 105, 125-126) принаймні один раз на місяць (ЖК IV, ст. 25);
- забезпечити безпеку й фізичну недоторканність усіх осіб, які не беруть участі або припинили брати участь у воєнних діях, зокрема осіб, позбавлених волі, (ЖК III, ст. 13, 17, 130; ЖК IV, ст. 16, 27, 31-32, 51, 55-56, 76, 83, 85, 88, 119, 127-128; ЖК I-IV, загальна стаття 3; ДП II, ст. 4-5, 7; звичаєве МГП, норми 87, 89, 90, 91, 92, 94, 98);
- забезпечити належну роботу з останками (ЖК I, ст. 17; ЖК II, ст. 20; ЖК III, ст. 120; ЖК IV, ст. 130; ДП I, ст. 34; ДП II, ст. 8; «Звичаєве міжнародне гуманітарне право», норми 112-116).

До того, для запобігання втрати

інформаційних даних кожна сторона збройного конфлікту зобов'язана реєструвати всі наявні відомості про померлих і особисті дані осіб, позбавлених волі, (ЖК I, ст. 16; ЖК II, ст. 19; ЖК III, ст. 120-121; ЖК IV, ст. 129-131; «Звичаєве міжнародне гуманітарне право», норми 116 і 123).

Відповідно до норм міжнародного права прав людини:

Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень вимагає, щоб окрім прийняття інших заходів держави-учасниці:

- гарантували будь-якій особі, яка стверджує, що та чи інша особа стала жертвою насильницького зникнення, право надати відповідні факти (ст. 12);
- забезпечили, щоб ніхто не тримався під вартою таємно, і щоб будь-якій особі, яку позбавлено волі, дозволялися контакти з її сім'єю (ст. 17).

Загалом питання, пов'язані зі зникненнями й зобов'язаннями країн у цьому відношенні, розглядаються й розробляються в межах правової практики регіональних органів, зокрема Міжамериканського суду з прав людини та Європейського суду з прав людини.

Обробка особистих даних стосовно осіб, зниклих безвісти

Вживаючи заходів із метою запобігання безвісному зникненню шляхом реєстрації інформації, держави також мають виконувати конкретні зобов'язання щодо захисту й обробки персональних даних.

- Особисті дані мають збиратися й оброблятися справедливим способом та на законних підставах відповідно до правових зобов'язань, що випливають із МГП і МППЛ.
- Під час з'ясування долі й місцезнаходження осіб, зниклих безвісти, обробка особистих даних може здійснюватися в інтересах, що є життєво важливими для зацікавленої особи або іншої особи, а також через причини,

пов'язані з громадським інтересом.

- Незалежно від правової бази (МГП або МППЛ), що застосовується, збирання й використання особистих даних мають здійснюватися за інформованої згоди відповідної особи (коли це можливо і з урахуванням життєво важливих інтересів зацікавленої особи або іншої особи, а також через серйозні обставини, пов'язані з громадським інтересом).
- Дані не мають використовуватися, розкриватися або передаватися з метою, що відрізняється від тієї, яка була визначена й роз'яснена під час їхнього збирання. Їхнє використання надалі також має відповідати гуманітарній меті.
- З урахуванням конфіденційного характеру інформації під час її збирання, зберігання й обробки мають бути забезпечені відповідні гарантії безпеки.
- Мають бути дотримані права суб'єктів даних. Це передбачає право доступу до інформації, право на висловлювання заперечень, право на видалення й уточнення інформації.
- Передача персональних даних організаціям, які виконують свій мандат у межах міжнародного права і займаються з'ясуванням долі й місцезнаходження зниклих безвісти осіб, вважається робочою операцією, що здійснюється через серйозні обставини, пов'язані з громадським інтересом, і в життєво важливих інтересах суб'єкта даних або іншої особи.

Нарешті, держави мають забезпечити, щоб генетична інформація, яка може бути використана для впізнання зниклих безвісти, використовувалася належним чином, і щоб робота з останками, а також передача їх родичам здійснювалася на підставі принципів захисту гідності та прояву поваги.

Задоволення потреб сімей

Як було визнано в 2003 р. на Міжнародній конференції урядових і неурядових експертів із питань осіб, зниклих безвісти³, сім'ї, які очікують відомості про долю й місцезнаходження своїх близьких, мають особливі потреби в адміністративній, економічній, психологічній та психосоціалній підтримці, визнанні їхніх страждань і справедливості. До того, має бути визначений правовий статус зниклих безвісти, щоб з'ясувати правовий статус їхніх сімей. Це може бути забезпечено, наприклад, через створення механізму, що передбачав би можливість оголошення особи безвісно відсутньою в межах внутрішньо-державної системи.

Робота з останками

У тих випадках, коли зниклі безвісти вважаються загиблими, важлива роль відводиться вилученню та впізнанню останків, а також роботі з ними, яка забезпечує повагу гідності загиблих. Якщо в ситуаціях збройних конфліктів та інших ситуаціях насильства, що не пов'язані зі збройними конфліктами, не проводиться робота з впізнання загиблих, це може призвести до значного збільшення числа осіб, які вважаються зниклими безвісти.

Як було зазначено вище, норми МГП потребують, щоб сторони в збройному конфлікті вживали всіх можливих заходів щодо розшуку, збирання й евакуації тіл загиблих без будь-якої дискримінації. Це також передбачає надання можливості гуманітарним організаціям, зокрема МКЧХ, здійснювати пошук і збирання останків. Подібним чином сторони в конфлікті мають забезпечити поховання та вшанування пам'яті загиблих, що здійснюється належним чином і з

дотриманням принципу поваги гідності, а також мають відповідним чином повідомляти їхні сім'ї.

Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень рекомендує державам сприяти одна одній в ексгумації, впізнанні й поверненні їхніх останків родичам (ст. 15).

Що стосується процесу вилучення та впізнання останків, у 2003 р. на Міжнародній конференції урядових і неурядових експертів із питань зниклих безвісти осіб і їхніх сімей було запропоновано починати такий процес тільки після того, як усіма зацікавленими сторонами буде узгоджена його база. Вона має містити в собі розробку протоколів ексгумації, збір прижиттєвих даних, роботу з проведення патологоанатомічного розтину та встановлення приналежності тіл із використанням науково обґрунтованої та надійної методики й техніки та (або) звичайних, клінічних або непрямих свідчень, які вважаються доречними й були раніше затверджені науковою спільнотою.

МКЧХ рекомендує в усіх ситуаціях використовувати стандартну стратегію та порядок дій, які мають бути розроблені відповідними органами (наприклад, судами, слідчими органами, судово-медичними установами)⁴.

Кримінальне переслідування

Відповідно до норм міжнародного гуманітарного права:

Насильницькі зникнення як такі не вказані серед серйозних порушень МГП. Проте, коли насильницьке зникнення є одним із видів серйозних порушень (зокрема тортури, нелюдське поводження, навмисне заподіяння тяжких страждань або серйозного каліцтва, нанесення шкоди здоров'ю та взяття заручників), наведених у Женевських конвенціях і Додатковому протоколі I до них, необхідно провести розслідування

й покарати винних, як того вимагає режим щодо серйозних порушень.

Стосовно міжнародних збройних конфліктів Женевські конвенції та Додатковий протокол I містять перелік «серйозних порушень» цих договорів (ЖК I, ст. 50; ЖК II, ст. 51; ЖК III, ст. 130; ЖК IV, ст. 147; ДП I, ст. 11 і 85). Держави-учасниці Женевських конвенцій і Додаткового протоколу I зобов'язані «приймати будь-які законодавчі акти, необхідні для встановлення ефективних кримінальних покарань для осіб, які вчиняють або віддають накази вчиняти будь-які із серйозних порушень», зазначених у цих договорах. Усі держави-учасниці мають також «розшукувати осіб, обвинувачуваних у тому, що вони вчинили або віддали наказ учинити такі серйозні порушення, та незалежно від їхнього громадянства віддавати їх до свого суду». Вони зможуть також, якщо того побажають, «передавати їх згідно з положеннями свого законодавства для суду іншої заінтересованій Високій Договірній Стороні (...)» (ЖК I, ст. 49; ЖК II, ст. 50; ЖК III, ст. 129; ЖК IV, ст. 146; ДП I, ст. 85(1)).

Відповідно до норми 98 дослідження МКЧХ «Звичаєве міжнародне гуманітарне право» насильницькі зникнення заборонені під час міжнародних і неміжнародних збройних конфліктів.

Відповідно до норм звичаєвого МГП серйозні порушення МГП, вчинені під час міжнародного або неміжнародного збройного конфлікту, є воєнними злочинами (див. норму 156 дослідження МКЧХ «Звичаєве міжнародне гуманітарне право»). Норма 157 звичаєвого МГП наголошує: «держави мають право надавати своїм національним судам універсальну юрисдикцію

³ Див. Доповідь МКЧХ: *The Missing and Their Families. Summary of the Conclusions Arising from Events Held Prior to the International Conference of Governmental and Non-Governmental*

Experts (19-21 February 2003)
<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/report/5jahr8.htm>

⁴ Див. публікацію МКЧХ *Forensic identification of human remains*,

December 2013,
<https://www.icrc.org/eng/resources/documents/publication/p4154.htm>

щодо воєнних злочинів»⁵.

Що стосується неміжнародних збройних конфліктів, загальна стаття 3 не містить конкретної заборони насильницьких зникнень, проте вимагає, щоб усі особи, які безпосередньо не беруть участі (або перестали брати участь) у військових діях, ставилися гуманно за будь-яких обставин без будь-якої дискримінації. Як наслідок абсолютного зобов'язання гуманного поводження, загальна стаття 3, зокрема, забороняє посягання на життя й фізичну недоторканність, зокрема жорстоке поводження й тортури, взяття заручників, а також посягання на людську гідність, особливо образливе звернення, таке, що принижує. Залежно від обставин насильницькі зникнення можуть підпадати під одну або кілька таких заборон.

Відповідно до положень Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень:

Конвенція, що прийнята в 2006 р., є першим універсальним договором, у якому дається конкретне визначення насильницького зникнення як злочину (ст. 2). У ній також визначається, що «широко поширена чи систематична практика насильницьких зникнень є злочином проти людства» (ст. 5). Конвенція надає державам можливість для здійснення юрисдикції щодо злочину насильницького зникнення (ст. 9). Зокрема, вона вимагає, щоб держави-учасниці вживали заходів для встановлення своєї компетенції здійснювати юрисдикцію щодо злочину насильницького зникнення, коли ймовірний правопорушник знаходиться на їхній території, якщо тільки вони не екстрадують його.

Відповідно до положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду:

Нарешті, насильницькі зникнення, «коли вони відбуваються в межах широкомасштабного або систематичного нападу на будь-яких цивільних осіб, і якщо такий напад здійснюється свідомо», є злочинами проти людяності відповідно до положень Статуту Міжнародного кримінального суду [МКС ст. 7(1) (i)]. На підставі принципу комплементарності юрисдикція МКС настає тільки тоді, коли держава дійсно не може або не хоче здійснювати переслідування за злочини, пов'язані з насильницькими зникненнями, що знаходяться в її юрисдикції. Для того щоб скористатися цим принципом, державам необхідно мати адекватну законодавчу базу, яка дозволяє їм переслідувати таких злочинців за законом.

Хто відповідає за прийняття превентивних і захисних заходів?

Основна відповідальність за запобігання зникненням і з'ясування долі й місцезнаходження зниклих безвісти покладена на державні органи.

Державам необхідно прийняти та здійснювати заходи щодо виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань. Відповідно до конкретного випадку ці заходи мають бути прийняті одним або кількома міністерствами, законодавчими органами, судами, збройними силами або іншими відповідними державними органами.

Міжнародні контрольні механізми

За ініціативи Комісії Організації Об'єднаних Націй із прав людини в 1980 році була створена Робоча група з насильницьких і недобровільних зникнень.

Робоча група, чий мандат не пов'язаний із якимось конкретним договором, зазвичай займається з'ясуванням долі та встановленням місцезнаходження зниклих безвісти. Робоча група виконує допоміжні

функції щодо зазначених вище механізмів.

У межах Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень було створено Комітет із насильницьких зникнень, що є групою експертів, завдання яких полягають у здійсненні моніторингу виконання Конвенції державами-учасницями (ст. 26). Комітет також може приймати й розглядати індивідуальні та міждержавні скарги, що стосуються можливих порушень Конвенції (стор. 31-32).

Роль МКЧХ

У ситуаціях збройних конфліктів та інших ситуаціях насильства, не пов'язаних зі збройним конфліктом, у яких МКЧХ здійснює свою діяльність, він прагне забезпечувати захист людей від загрози, що стосується їхнього життя, фізичної недоторканності або гідності, запобігати зникненню людей, відновлювати й підтримувати зв'язки між членами сімей, сприяти возз'єднанню сімей і з'ясувати долю осіб, про місцезнаходження яких родичі нічого не знають.

Така діяльність зазвичай здійснюється спільно з національними товариствами Червоного Хреста і Червоного Півмісяця⁶.

Зокрема, у ситуаціях збройних конфліктів МКЧХ має отримувати доступ до всіх осіб, які позбавлені волі у зв'язку з конфліктом (ЖК III, ст. 126; ЖК IV, ст. 143; ДП I, ст. 81). Також МКЧХ доручено організацію та забезпечення роботи Центрального довідкового агентства у справах військовополонених і Центрального довідкового агентства у справах осіб, які перебувають під захистом. Ці агентства відповідають за збір і передачу всієї наявної інформації про військовополонених та інші уразливі групи осіб, як то діти (ЖК III, ст. 123; ЖК IV, ст. 140).

⁵ Для отримання детальнішої інформації див. Інформаційний бюлетень «Кримінальне переслідування: покарання за воєнні злочини», лютий 2014 р.

<https://www.icrc.org/rus/resources/documents/legal-fact-sheet/fact-sheet-russian-penal-repression.htm>

⁶ Для отримання детальнішої інформації див. «Restoring Family Links» <http://familylinks.icrc.org/en/Pages/HowWeWork/How-we-work.aspx>

МКЧХ може бути й далі залучений до діяльності, пов'язаної із запобіганням зникненню осіб, у випадку запрошення як нейтрального посередника брати участь у роботі багатосторонніх або тристоронніх механізмів, які займаються зникненнями, що мають відношення до конфліктів.

У ситуаціях неміжнародних збройних конфліктів МКЧХ «може запропонувати сторонам конфлікту свої послуги щодо відвідування всіх осіб, позбавлених волі через причини, пов'язані з конфліктом, для перевірки умов їхнього утримання та відновлення їхніх контактів з сім'ями» («Звичаєве міжнародне гуманітарне право», норма 124; загальна

стаття 3).

МКЧХ проводить збір і обробку інформації, що стосується зниклих безвісти в межах діяльності, що носить нейтральний, незалежний, неупереджений і виключно гуманітарний характер. МКЧХ не бере участі в будь-якому процесі, направленому на збір доказів для кримінального переслідування осіб, яких підозрюють у скоєнні злочинів, але працює з органами, що здійснюють таке переслідування.

МКЧХ також бере участь у роботі із запобігання зникненню людей шляхом надання допомоги державам у прийнятті законодавства, спрямованого на імплементацію їхніх міжнародних зобов'язань щодо зниклих безвісти та їхніх родичів.

Консультативна служба МКЧХ із

міжнародного гуманітарного права, що надає правову й технічну підтримку державам в області імплементації МГП, розробила керівні принципи й модельний закон для надання допомоги органам державної влади у прийнятті законодавства, спрямованого на вирішення питань, пов'язаних зі зниклими безвісти, для запобігання та врегулювання ситуацій зі зникненням осіб. Ці кошти також призначені для надання допомоги державам у захисті прав осіб, зниклих безвісти, та їхніх сімей⁷.

Використовуючи свою базу даних із національної імплементації МГП, Консультативна служба здійснює збір і узагальнення інформації про національні закони й судову практику щодо захисту осіб, зниклих безвісти, та їхніх сімей, а також сприяє обміну такою інформацією⁸.

12/2015

⁷ Див. Матеріал Консультативної служби МКЧХ із міжнародного гуманітарного права «Керівні принципи/Модельний закон про зниклих безвісти осіб. Принципи законодавчого регулювання

положення осіб, зниклих безвісти в результаті збройного конфлікту або насильства всередині країни: заходи щодо запобігання зникненню людей та у справах захисту прав та інтересів зниклих безвісти осіб та їхніх родичів»,

жовтень 2009 р.,
<https://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/ihl-missing-5.htm>

⁸ Доступно за адресою:
<https://www.icrc.org/ihl-nat>